

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки

«До захисту допускаю»

завідувач кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки, кандидат педагогічних наук, професор

_____ А. І. Душний «___» грудня 2025 р.

**СКРИПКОВИЙ РЕПЕРТУАР УКРАЇНСЬКИХ
КОМПОЗИТОРІВ В КОНТЕКСТІ ПОЧАТКОВОЇ
МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ
(кінець ХХ – ХХІ століття)**

Спеціальність 025 Музичне мистецтво

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – «Магістр музичного мистецтва»
за спеціалізацією «Оркестрові струнні інструменти: скрипка»

Автор роботи: Іваськів Наталія Богданівна _____

**Науковий керівник: кандидат педагогічних наук,
професор Душний Андрій Іванович _____**

Дрогобич, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ 1. ТЕНДЕНЦІЇ СКРИПКОВОГО РЕПЕРТУАРУ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ УЧНЯ-ПОЧАТКІВЦЯ	8
1.1. Науковий контент дослідження	8
1.2. Розвиток учня-скрипаля в контексті типових освітніх програм на основі українського інструктивно-дидактичного матеріалу сьогодення	16
Розділ 2. СКРИПКОВИЙ РЕПЕРТУАР У ЗАКЛАДАХ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ (кінець XX – XXI століття)	25
2.1. Репертуар учня-скрипаля на зламі століть	25
2.2. Скрипкова музика сьогодення	32
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	44

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота **Н. Іваськів «Скрипковий репертуар українських композиторів в контексті початкової мистецької освіти (кінець XX – XXI століття)»** розкриває репертуарну панораму учня-скрипаля. Нашу увагу привертають збірники «Скрипкові дива», «Музична абетка для маленьких скрипалів» Н. Плахцінської, «Музична розмальовка» Н. Летнянки, «Етюди для скрипки на теми українських народних, дитячих та авторських пісень» та ін.

Репертуар учня-скрипаля на зламі століть вирізняє творчість Б. Шиптури, В. Подвали, Б. Фільц, О. Саратського, Л. Шукайло та ін. Цінними та компактними постають упорядкування серії «Педагогічного репертуару для скрипки», «Скрипка для початківців», циклів п'єс для учня-скрипаля, тощо.

Скрипкова музика сьогодення представлена творчістю В. Солонського (збірка «Казковий світ музики»), О. Соловійової (збірки «Невимовні почуття», «Малятам-скрипалютам», «Чарівний смичок», «Співаючі струни»), А. Царенко (збірка «Крок до натхнення»), П. Омельчука, А. Бойко І. Миськіва (Три Концерти для скрипки та фортепіано: Соль-мажор, Ре-мажор; ля-мінор; збірник «П'єси для скрипки та фортепіано»), О. Іванька, С. Гуріна, Хрестоматійним виданням «Скрипкова абетка» та ін.

ANNOTATION

Master's thesis by N. Ivaskiv «Violin Repertoire of Ukrainian Composers in the Context of Primary Art Education (Late 20th – 21st Century)» reveals the repertoire panorama of a student violinist. Our attention is drawn to the collections «Violin Wonders», «Musical Alphabet for Little Violinists» by N. Plakhtsinska, «Musical Coloring» by N. Letnyanka, «Etudes for Violin on the Themes of Ukrainian Folk, Children's and Author's Songs», etc.

The repertoire of the student violinist at the turn of the century is distinguished by the work of B. Shyptura, V. Podvala, B. Filts, O. Saratsky, L. Shukailo, and others. Valuable and compact are the arrangements of the series «Pedagogical Repertoire for Violin», «Violin for Beginners», cycles of pieces for student violinists, etc.

Contemporary violin music is represented by the works of V. Solonsky (collection «Fairytale World of Music»), O. Solovyova (collections «Inexpressible Feelings», «To Little Violinists», «Magic Bow», «Singing Strings»), A. Tsarenko (collection «Step to Inspiration»), P. Omelchuk, A. Boyko, I. Myskiv (Three Concertos for Violin and Piano: G-dur, D-dur; A-moll; collection «Pieces for Violin and Piano»), O. Ivanko, S. Hurin, the textbook edition «Violin Alphabet», etc.

ВСТУП

Актуальність дослідження. На початку нового тисячоліття з'явилася низка українських досліджень, присвячених скрипковому мистецтву, у яких висвітлюються питання історії, розвитку виконавства та репертуару, виникнення нових авторських та регіональних виконавсько-педагогічних шкіл, тощо. Модернізація навчання, репертуарна політика, інструментарій – це головні складові виховання учня-скрипаля на початковому етапі навчання із проекцію на його професійний ріст. Звичайно, сьогодні ми оперуємо доволі широким спектром сучасного репертуару українських композиторів. Компонування скрипкової музики у XXI столітті спонукає до її опанування із самих азів навчання та виховання юного музиканта на сучасному репертуарі.

Українська скрипкова музика відома у світі завдяки композиторам М. Скорику, В. Сильвестрову, Б. Фроляк, Б. Кривоусту, Л. Колодубу, В. Камінському, Б. Фільц та ін. Сучасна оригінальна музика для дітей представлена творчістю Б. Шиптури, М. Волинського, Л. Шукайло, Ж. Колодуб та ін. Поряд із відомими іменами, з кожним разом дедалі більше виконується дитяча музика В. Солонського, О. Соловйової, А. Царенко, А. Бойко, І. Миськіва, С. Гуріна та ін., чий творчий шлях розпочався на зламі століть. Саме ці компоненти стали домінуючими у виборі теми магістерської роботи **«Скрипковий репертуар українських композиторів в контексті початкової мистецької освіти (кінець XX – XXI століття)»**.

Об'єкт дослідження – репертуар для скрипки українських композиторів.

Предмет дослідження – репертуар учня-скрипаля в закладах початкової мистецької освіти України на зламі століть.

Мета дослідження – проаналізувати скрипковий репертуар композиторів України для початкової мистецької освіти кінця XX – початку XXI століття.

Завдання дослідження:

- *розглянути* дослідницький феномен репертуару учня-скрипаля в українській музичній науці;
- *розкрити* сутність впливу українського скрипкового репертуару на формування виконавської вправності учня-початківця;
- *унаочнити* репертуарну парадигму учня-скрипаля на зламі століть;
- *проаналізувати* сучасний скрипковий репертуар у закладах початкової мистецької освіти.

Наукова новизна полягає у: *дослідженні* українського скрипкового репертуару для закладів початкової мистецької освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття; *виявленні* нового композиторського напрацювання та його роль у формуванні виконавської вправності учня-скрипаля.

Методи дослідження: щодо опрацювання наукової та нотної літератури використовувався *аналітичний метод*; у гроні вивчення пріоритетних засад творчості – *теоретичний*; у співвідношенні індивідууму композитора до komponування скрипкової музики – *компаративний*.

Практичне значення дослідження визначається в тому, що зібрані матеріали можуть використовуватись з курсів «Методика викладання спеціальних дисциплін: скрипка», «Історія інструментального мистецтва: скрипка», «Спеціальний інструмент: скрипка» а також стати підґрунтям для подальших поглиблених досліджень різних аспектів даної теми.

Джерельною основою дослідження стали:

- фундаментальні праці О. Андрейко [2], В. Стеценка [32];
- публікації О. Агапової [1], Г. Асталаш [3], І. Борух [6], І. Буханець [7], Ю. Волощука [8], Ю. Грібіненко [9], М. Єфіменко [11], І. Климбус [14], Н. Коптенкової [14], О. Корінець [19; 20], М. Крук [21], А. Мельник [22; 23], Н. Миронової [25], О. Павлова [27; 28], Н. Пляхцінської [29; 30], І. Цепух [35];

- дисертаційні дослідження І. Борух [4; 5], В. Заранського [13], Н. Коляди [15], А. Мельник [24], М. Однолькіної [26], Д. Шевченка [36];
- матеріали конференції [37];
- репозитарій Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти [31];
- типові навчальні програми [33; 34];
- нотографія [38–63].

Апробація дослідження відбулась шляхом оприлюднення головних положень на *Всеукраїнській «Глобальні виміри музично-виконавського мистецтва: діалог епох, культур і стилів»* (НМАУ ім. П. Чайковського, 1–17 листопада 2024) та *міжнародній «Музичне мистецтво XXI століття: історія, теорія, практика»* (ДДПУ ім. І. Франка, 1 травня 2025) *науково-практичних конференціях*, на щорічній звітній науковій конференції студентів факультету початкової освіти та мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (1 квітня 2025 року) та на засіданні кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки (2 грудня 2025 року, протокол № 15).

За підсумками магістерської роботи надруковано публікацію:

1. **Іваськів Н.** Український скрипковий репертуар для дітей у навчальному контенті сьогодення (Володимир Солонський, Олена Соловійова, Алла Царенко). *Музичне мистецтво XXI століття: історія, теорія, практика: збірник матеріалів та тез X міжнародної науково-практичної конференції (ДДПУ ім. І. Франка, 1 травня 2025)* / [Ред.-упоряд. А. Душний]. Дрогобич: Посвіт, 2025. С. 123–126.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, підрозділів, висновків, списку використаної літератури (63 позиції, з них: 26 – нотографія). Всього 49 сторінок.

Розділ 1.

ТЕНДЕНЦІЇ СКРИПКОВОГО РЕПЕРТУАРУ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ УЧНЯ-ПОЧАТКІВЦЯ

1.1. Науковий контент дослідження

Скрипковий репертуар у реаліях сьогодення постає об'єктом наукового осмислення та практичного використання. Зрештою, він завжди був у полі зору дослідників, музикантів, педагогів-практиків, виконавців, колективів. Композитори крізь призму століть розвивали та максимально збагачували його палітру, тим самим наділяли різними смаковими властивостями слухацьку аудиторію через виконавську інтерпретацію.

Саме український контент репертуарного надбання взято за основу. Адже, музика українських композиторів збагачена різноманітними техніками та стильовими барвами, її особливість у витонченості та виконавській манері художньо-образної інтерпретації. Власне, взаємозалежність «між автором та виконавцем набуває ще більшої актуальності, адже як композиторська творчість неможлива без виконавства, так і виконавство не може існувати без творця музики» [25, 74].

Виконавський контекст формування музиканта-скрипаля став дослідницьким аспектом Д. Шевченко [36]. Науковиця звертається до індивідууму музиканта, як творця виконавської культури. Виконавець формуючи свій власний виконавський стиль, розкриває горизонти свого творчого розвитку і тим самим сприяє мультифункціональній трансформації своїх знань, умінь та навичок у культурно-мистецьку стихію музичної інтерпретації.

За науковим обґрунтуванням О. Андрейко, виконавство постає своєрідним культурно-мистецьким явищем. У її визначенні, виконавська майстерність трактується «як основна ланка через яку виконавець

поступово засвоює культуру, створену попередніми скрипалями в минулому і теперішньому, спрямовану на майбутнє» [2, 91].

Формування скрипаля у зрілому етапі, постає скрупульозною діяльністю на початковому етапі. А тому, у закладах початкової мистецької освіти оволодіння правильною постановкою та мистецтвом смичкової гри, штрихами, тощо сприяє саме інструктивно-дидактичний репертуар та музика різних стилів і жанрів. Відтак, ключову позицію у реаліях сьогодення надається творчості українських композиторів. Тут потрібно звернути увагу на рівень навчання – елементарний підрівень чи базовий рівень, наповненість типових навчальних програм або на їх основі розроблені власні авторські взірці.

Подальший науковий контекст, спрямований на джерелозначний аналіз творчості та здобутки у науковій царині українськими скрипалями із пріоритетом на композиторську творчість українських авторів.

Скрипкова Соната «Post Scriptum» В. Сильвестрова стала предметом дослідження Г. Асталош [3]. Твір за задумом автора, відображає реалії часопростору та розкриває традиції українського мистецтва і національної культурної спадщини.

Камерні твори Є. Станковича та їхня темброва лексика розглядається Ю. Грібіненко [9]. Науковиця звертається до таких творів митця, як третя камерна симфонія, «Sonata piccolo» для скрипки та фортепіано і ін. Відтак, «Станкович складає тембр виходячи із загального образно-змістового задуму, в межах авторської концепції та комбінуючого засобу» [9, 15]. Така система проявляється у пошуковості образного звучання твору через слухосприйняття та створення самим композитором.

Скрипкова фантазія постає ключовим елементом творчих експериментів у музиці українських композиторів. Дослідницькому феномену XIX – XXI століття приділяє увагу М. Єфіменко [11]. Її увагу привертають «Фантазія на дві українські народні теми» для скрипки та фортепіано М. Лисенка, Фантазія для скрипки-соло А. Штогаренка, Рондо-

фантазія О. Жука. Музика різниться творчими експериментами та видозмінами у структурно-художньому осмисленні.

Авторка розкриває видозміни фантазії від традиційної до фіксованої (концерт-фантазія, соната-фантазія, рондо-фантазія і т.д.). У погляді сучасності, вона виокремлює Концертну фантазію (2005) на теми опери С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм» для скрипки та фортепіано композитора-сучасника О. Безбородька. Саме митець «створив сучасний взірець віртуозної скрипкової фантазії, спираючись на типові риси жанру» [11, 167]. Це чітко помічаємо з триєдиного формотворення *імпровізаційність – контрасти у розділах – фесрія віртуозного фіналу*.

Дослідницьким апаратом щодо «Генези та специфіки української скрипкової фантазії в контексті розвитку жанру» [26] оперує М. Однолькіна. У авангарді різновидів, постає типологічна складова саме української фантазії. Починаючи із XIX ст., де в основі фантазії лежить народна тематика (музика М. Лисенка, О. Рубця), продовжуючи аналогічну лінію у XX ст. (твори А. Гриншпуна, І. Вимера), ми плавно проникаємо у авторський тематизм через музику А. Штогаренка та О. Станка.

Дальше починається жанрове мікстування, що постає проявом у музиці О. Жука, Г. Жуковського та О. Яковчука, та впевнено осідає у авангардному звучанні в творчості О. Козаренка («Sonata quasi una Fantasia»). Саме поєднання сонати та фантазії, де музикант являється проявом впевненості та стійкості у своїх виконавських переконнях та «мусить переступити ці межі сонатності і показати свою віртуозність, яка твориться на очах у публіки в цій сонаті» [26, 162].

Сучасне бачення фантазії ми черпаємо із творчості В. Черненка. Його «Кінофантазія “12 стилів”» для скрипки та фортепіано містить яскравість програмної музики XXI століття. Виключно авторська музика (без певної кальки І. Ільфа та Є. Петрова) носить танцювальний характер «будується на чергуванні контрастних тем, що є однією з характерних ознак жанру і ознакою впливу прийомів кінодраматургії» [26, 180].

Цінним надбанням у дослідницькому спектрі постає праця І. Борух на тему «Програмність в українській скрипковій музиці: історичний, соціокультурний і естетико-стильовий аспекти» [5]. У полі зору дослідження музика таких українських композиторів як М. Лисенко, В. Кирейко, Б. Шиптура, Б. Кудрик, В. Маник, І. Карабиць, І. Хандошкін, В. Косенко та ін. Тут, розкривається програмність крізь призму творчих експериментів, процес поєднання літературно-хореографічної основи із музичною складовою, українська народна пісня у екстрапулятивному поєднанні естетики народності та оригінальності музичної мови, тощо.

Дослідження Ю. Волощука, спрямоване на розкриття жанрово-стильової парадигми скрипкової творчості композиторів Східної Галичини 20-х – 30-х рр. ХХ століття [8]. Твори Ст. Людкевича («Чабарашка», «Тихий спомин»), В. Стефаніка («Вечірня година»), М. Гайворонського («Варіації на українську тему», «Українські танці», «Українські народні пісні», «Рапсодія», «Колискова», «Пісня без слів», «Серенада»), І. Лепинського («Українська шумка», «Другий український танок», «Мережка»), В. Барвінського («Народна мелодія», «Гумореска»), Р. Придаткевича («Козацька сюїта», «Весільний начерк», «Пісня про чабана», три мініатюри на народні теми) та ін., вирізняються художньо-образною палітрою драматизму та екстравагантною народністю. За визначенням Ю. Волощука: «новітні тенденції у скрипковій творчості пов'язані на самперед з постатями професійних митців ... відчутне різке загострення художньо-стильової конфронтації між різними напрямками, спостерігається стрімка зміна нових художніх течій» [8, 55].

Звернення до музики українських композитрів у сфері скрипкового концерту постає науковим завданням В. Заранського. Він унаочнює горизонти тенденцій розвитку жанрово-стильової динаміки в контексті українського скрипкового концерту [13]. Українські творці скрипкового концерту (В. Гомоляка, А. Муха, Д. Клебанов, Г. Жуковський, К. Шутенко, А. Штогаренко, Л. Шукайло, М. Скорик та ін.) виходили з потреб

концертної затребуваності, та писали музику певною мірою під виконавця. Серед таких – О. Пархоменко, Ю. Крих, О. Горохов, О. Деркач та ін.

Тяжіння до фольклорної основи із збереженням жанрової концепції, нового спектру неофольклоризму та нової фольклорної хвилі ми вбачаємо у концертах В. Камінського, О. Козаренка, В. Зубицького. Використання нової тактики та стратегії до написання та прочитання музичної мови у поєднанні із традиційним фольклорним першоджерелом В. Заранський називає «композитор – фольклор» [13, 11].

Певною мірою, нашу науковий контент доповнює праця Н. Коляди «Соната для скрипки соло другої половини ХХ – початку ХХІ століття в аспекті взаємодії “композитор – виконавець”» [15]. Аналізуючи феномен крізь призму часу та століть, авторка торкається музики українських композитрів ХХІ століття. Через феномен творчого доробку О. Зноско-Боровського та Л. Грабовського, вона поринає в українську сонату для скрипки-соло у творчості О. Войтенка, В. Вишинського та Р. Сокачика. Композитори стрімко та впевнено експериментують зі звуко-виразовими засобами сприйняття музики, динамічними контрастами, елементами перформенсу, наслідуванням композиторським технікам, покладаються на виконавсько-інтерпретаційний досвід музиканта-виконавця. Постійні загадки (композиторські підтексти) постають експериментом над виконавською зрілістю та мистецтвом прочитання музики. І, коли «виконавець віднаходить всі ключі для істинної інтерпретації, музика набуває вагомого змісту» [15, 59].

Дисертаційне дослідження А. Мельник «Тенденції жанрово-сильової динаміки української скрипкової мініатюри другої половини ХХ – початку ХХІ століття» [24] розкриває різні сторони феномену. У визначенні автора «скрипкова мініатюра, заснована на пісенно-вокальних жанрах» [24, 75], розкриває багатоспектральність значення та фокусується на програмності. Для прикладу, варто назвати «Акварелі» Ю. Іщенко, «Давня пісня» В. Теличка, «Вінок посвят» В. Губи, «Дитячий альбом» Л. Шукайло та ін.

Скрипкова мініатюра носить і інструктивно-дидактичний зміст, спрямовуючи певний доробок на розвиток технічної домінанти музиканта (для прикладу: Чотири етюди для скрипки та ударних В. Маника). Тому, скрипкова мініатюра «особливий жанр, що потребує специфічних інтерпретаторських здібностей ... де цілком можливе повноцінне розкриття найрізноманітніших рис індивідуального стилю виконавця» [24, 78].

Таким чином, дослідницький резонанс скрипкової музики носить репродуктивний характер, постає синтезуючою основою поєднання наукової складової із практичним використанням у виконавській діяльності. У контексті українських сучасних композиторів, творців нового репертуару з опорою на традиційні форми написання музики (скрипка та фортепіано) варто назвати:

- М. Скорика та його ряд творів «Мелодія», «Карпатська рапсодія», Соната, Сюїта;
- Є. Станковича – «Українська поема»;
- В. Сильвестрова – Соната «Post Scriptum»;
- Б. Сегіна – «Гама Волопаса»;
- Б. Кривоуста – «Квітка папороті»;
- З. Алмаші – «Вступ до неіснуючої пісні»;
- Б. Фроляк – «Венера у хутрі»;
- В. Камінського – «Andante»;
- Л. Колодуба – «Поема», «Слов'янське капричіо»;
- Б. Фільц – «Романс», «Гумореска».

Їхня творчість постає віддзеркаленням постмодернізму, сучасної сонорики із пріоритетом на традиційну технічну основу та виконавські прийоми (вібрато, трель, флажолети) втілення композиторського задуму.

Але, попри весь спект професійної музики, постає нагальна проблема дослідницького феномену творчості для скрипки у закладах початкової

мистецької освіти. Тут напрацювання не значні. Окремі праці належать І. Борух [6], А. Мельник [23], І. Цепух [35], К. Завалко [12], Я. Морозовій.

Викладачі-практики, на основі власного досвіду та систематичних спостережень за смаками, репертуарними уподобаннями своїх вихованців та розвитком їхніх музичних і виконавських здібностей, активно долучаються до методичної діяльності:

- О. Агапова та Н. Коптенкова розкривають ази «Творів великої форми для скрипки і фортепіано для молодших школярів» [1];
- Н. Коптенкова, звертається до навчального процесу елементарного підрівня у статті «Як вчити грати на скрипці трирічних дітей» [18], практичну сторону власної діяльності, авторка акумулює у статті «Підбір репертуару та його роль у формуванні виконавських навичок скрипаля» [17], цінним практичним надбанням постає поетапність розвитку колективного музикування на скрипці згідно навчального процесу на елементарному підрівні [16];
- М. Крук, наводить авторські спостереження щодо «психоемоційного та фізіологічного факторів, що впливають на процес навчання гри на скрипці» [21];
- В. Павлова, апелює до проблем виникнення та подолання сценічного стресу [28];
- К. Завалко, глобально і практично активізує увагу на методичних підходах до навчання трирічних дітей гри на скрипці [12];
- О. Корінець, ділиться власним досвідом роботи над Концертами О. Рідігка та Ф. Зайтца [20];
- О. Корінець, для навчальних потреб елементарного підрівня пропонує «Вправи з елементами казки, гри, фантазії в процесі початкового навчання гри на скрипці» [19];
- Н. Плахцінська, у своїй викладацькій практиці звертається до розвитку образного мислення, робить акцент на становленні позиційної та штрихової технік скрипаля-початківця та пропонує до

використання у навчальному процесі «Музичну абетку для маленьких школярів» [29];

- О. Павлов, пропонує власні підходи до професійного розвитку юного скрипаля згідно елементарного базового підрівня навчання з використанням збірки «Скрипкова абетка» [27].

Відтак, цінною методичною складовою щодо різнопланового навчання та виховання юних музикантів у закладах початкової мистецької освіти стали матеріали конференції «Шляхи вдосконалення педагогічної майстерності викладачів мистецьких шкіл в умовах трансформаційних викликів сьогодення» [37]. Розкриваються сторони методики теоретичної підготовки учня-початківця в цілому, та методики навчання гри на скрипці в тому числі. Викладачі у своїх дописах, звертаються до виконавської складової, психологічних особливостей, репертуару, поєднуючи власний досвід із певним методичним багажем напрацювань окресленого напрямку.

Таким чином, дослідження репертуарного надбання крізь призму виконавства та вдосконалення виконавської майстерності постає основою формування учня-початківця у класі скрипки в закладах початкової мистецької освіти.

1.2. Розвиток учня-скрипаля в контексті типових освітніх програм на основі українського інструктивно-дидактичного матеріалу сьогодення

У світлі сьогодення навчальний процес у закладах початкової мистецької освіти здійснюється за новою системою: поділом на підрівні. У 2019 році з ініціативи Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти було ініційовано реорганізацію навчального процесу у початковій мистецькій освіті [31]. Розпочалась активна робота над розробкою типових навчальних програм елементарного підрівня.

У такий вирій реорганізації потрапила і скрипка та процес навчання на ній. Типова навчальна програма елементарного підрівня з навчальної дисципліни «Музичний інструмент. Скрипка» [34] розрахована на 4 роки навчання та поступове опанування грою у формі інтегрованого процесу навчання за принципів *опановуємо – розвиваємось – граємо – навчаємось*.

Така система, в контексті якої лежить загальний музичний розвиток у формі ігрового механізму опанування елементарними навиками поводження з інструментом та не вимушеного процесу навчання на ньому, сприяє формуванню мистецьких орієнтирів юного скрипаля.

Постала нагальна проблема нового ното-забезпечення, нових креативних рішень до навчального процесу на елементарному підрівні та методичного напрацювання. У такому руслі, варто звернутися до робочого зошита для елементарного підрівня навчання гри на музичному інструменті скрипка під назвою «Скрипкові дива» [56]. Укладач зошита, Катерина Скрипак, викладач вищої категорії школи імені Столярського в Одесі практикується у роботі з дітками від трьох років. Через розвиток уяви, відбувається пізнання нот за допомогою певної розмальовки, інтонування з підспівуванням, перші спроби гри на всіх струнах, тощо. Відтак, на відкритих «ля» та «ре», відчуття ритму та темпу сприяє зацікавленні та розвитку компоненту із проникненням у підсвідомість

дитячого сприйняття. Навіть елементи сольфеджування, мають місце у такому процесі навчання.

Авторські дитячі п'єски «Андрій-горобець», «Котик», «Їжачок», «Пастушок», «Жабенятко», «Ведмідь та зайчик» дають поштовх до навчання на відкритих струнах. Далі, опанування елементами гри відбувається за допомогою 1 пальця та смичка («Дощик», «Загадка», «Дощик-городник», «Ластівка», «Сходинка», «Білка», «Скрипочка»). Важливо кожен пісеньку проспівувати словами із виразною дикцією та певною динамікою у відповідному темпі та характері. Така творча лінія сприяє засвоєнню характеру і певної дисципліни до самого процесу гри.

Цікавим елементом є розвиток творчої уяви через розмальовку певного малюнку, який запропонований в кінці кожної п'єски. Якщо такий симбіоз активно впроваджувати у творчий процес навчання, тоді можна простежити сприйняття учнем навколишнього світу через різні кольори розмальовки, його характер, переживання та тривоги. Іншими словами, викладач повинен тонко підмічати психологічні особливості через навчання та виховання.

Ігровий ракурс опанування скрипкою, як інструментом що вимагає раннього навчання та систематичної роботи *викладач – учень*, постає праця Н. Плахцінської «Музична абетка для маленьких скрипалів» (2014) [29]. Праця, побудована на практично-дидактичних принципах навчання учня у 1-2 класах крізь призму проникнення у світогляд дитини та через казку і її зміст, оперувати навчальним процесом. Авторка звертається до казкових героїв Антоніо і Віоліна, за допомогою який розповідає про скрипкову науку та принципи навчання на цьому інструменті. Сам процес ознайомлення з будовою інструменту відбувається в ігровій формі Ритмічні вправи, сприяють навчальному процесу через «Пісеньки світлячків», а саме, вивчення нот – через можливість образного співвідношення у лісовому квартеті.

Дальше процес набуває ще більшого зацікавлення. Адже, ігрова форма із певним проникненням у мистецтво опанування набуває цікавості та стимулювання творчої свободи. Так, «музичний матеріал розподілений на 22 теми ... кожна тема позначена буквою і містить від 4 до 9 п'єс із віршованими текстами» [29, 4]. Такий процес дає можливість розвитку образного мислення, поєднання творчості та мотиваційного процесу. Вже з перших ноток, дитина проникається творчим процесом і є координатором дій у ньому, а викладач – мотивуючим генератором креативного підходу.

На основі образного розкриття змісту певного твору, та його втілення у звукову барву, сприяє активізації уваги учня. Н. Плахцінська наголошує, що: «у цьому допоможуть малюнки ... які викликають асоціації та сприятимуть виникненню відповідного музичного образу» [29, 24].

Ще одне призначення такого репертуарного контенту – вивчення різних видів переходу в засвоєнні 2, 3, 4 позиції. Для прикладу: II позиція – «Лісовий оркестр»; III – «Ноктюрн»; IV – «Рома розмір визначає». Також, увага прикута і до зміни позиції на основі пісень «Танець фазанів», «Мавпи і окуляри» та ін.

Самі назви дитячих пісеньок («Кіт і калачі», «Кіт Мурко», «Хитрі миші», «Пацючок спитав Мурка», «Яблучний пиріг», «Який оркестр найкращий?», «Юра і Юпітер», «Як навчитись гарно грати» і т.д.) дають можливість проникати у свідомість юного музиканта, оперувати його уявою, спрямовувати її у правильне русло та мотивувати до навчального процесу в ігровій формі.

У нашому контексті, доцільно звернутися до певних міркувань дослідниці навчального процесу опанування гри на скрипці в ранньому дитинстві (три роки) К. Завалко¹. Вона каже: «розиток музичності дитини з самого раннього віку дозволить не лише оволодіти грою на музичному

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=vJ221B6qeIQ>

інструменті, а забезпечить формування креативної особистості» [12, 27]. Дослідниця схиляється до методу навчання гри на скрипці за Шиніці Сузукі. Його принцип полягає у тому, що «музичність не природній талант, а здатність, яку можна розвинути» [12, 24].

За методом Сузукі, К. Завалко уніфікувала певну систему такого навчально-ігрового процесу у трирічному віці. Із власної ініціативи, вона активізувала експеримент та перевірку такого важливого мистецького навчального процесу. Прийшовши до висновків, дослідниця виокремила метод Сузукі у наступній теорії [12, 25–27]:

1. Маленьких дітей не можна відразу починати вчити грати на скрипці. Вони мають самі цього захотіти. Але для цього їм необхідно, щоб хтось продемонстрував приклад.

2. Бажання просто пограти на скрипці – це не те саме що бажання вчитись грати на скрипці.

3. Гра на скрипці має стати щоденною справою.

4. Мама та батько – домашній вчитель дитини.

5. Домашні заняття – найважливіша частина навчання.

6. Урок – це не урок, а гра.

7. Перші кроки – це повільно і довго.

Продовженням унаочненням досягнень викладачів-практиків в контексті початкової мистецької освіти, нашу увагу привернув збірник п'єс для скрипалів-початківців у супроводі фортепіано «Музична розмальовка» Надії Летнянки з Дрогобича [42]. На основі власного досвіду та стимулювання асоціативного мислення, авторка акумулює процеси навчання з художньою творчістю: *граємо – уявляємо – малюємо*.

Така техніка навчання та виховання юних музикантів притаманна М. Чембержі, В. Салію та ін. Власне сприйняття музики через її візуалізацію та художньо-уявну асоціацію – шлях до поглибленого творчого переосмислення. Усвідомлення та прояв творчого «Я», стає домінуючою

фазою розвитку учня на ранньому етапі опанування грою на будь якому інструментів, особливо на скрипці.

Н. Летнянка пропонує різноманітність творчих експериментальних процесів. Для прикладу: «По дорозі жук, жук» [42, 13], виконання у дуєті з викладачем та під супровід фортепіано, після чого учень має можливість розмалювати жука тими кольорами, які він відчув або проникнувся під час виконання. Так, це може бути простий однотонний малюнок, або навпаки – яскравий, сповнений радості.

Ще одна особливість – можливість підспівувати мелодію, і тим самим розуміти зміст твору, його художню складову. Авторка подає слова пісень, і поєднує цей процес у змістовну наповненість мистецьких процесів *граю – співаю – усвідомлюю – малюю*.

Серед репертуару, Надія обрала пісні, легкі для дитячого пізнання та розкриття їхнього творчого потенціалу. Серед них – «Котику сіренький», «Печу, печу хлібчик», «Диби, диби», «Вийде, вийде сонечко», «По дорозі жук, жук», «Лисичка», «Веселі гуси», «Про котика Мурчика», «Ой хто, хто Миколая любить», «Морозець, морозець», Коломийка, «Гей там на горі січ іде». Такий реперутарний контент дає можливість розвитку як у пісенному сенсі, так і опануванню жанровими особливостями (марш), танцювальними жанрами (коломийка), обрядовістю (колядка «Ой хто, хто Миколая любить») та різнохарактерною народною та дитячою пісенністю.

Розвиток технічної вправності скрипаля-початківця на основі української народної пісні через виконання її у формі етюдів та з певним акцентом на вдосконалення навиків стає домінуючою основою. Така методика *співаю – граю – пізнаю*, стала ключовою до упорядкування збірки «Етюди для скрипки на теми українських народих, дитячих та авторських пісень» [40] для учнів 1-3 класів ДМШ О. Новицьким та М. Сорою. Проникаючи у сутність навчального процесу, та опанування таким видом етюдів із чітким змістом пісенності, автори пропонують «заохочувати учнів до знаходження взаємозв'язку між настроєм, мелодією,

темпоритмом, динамікою, фразуванням і характером рухів у штрихах» [40, 3].

Щодо вдосконалення, то тут варто акцентувати увагу на українській пісні, її багатогранності та різноманітності. Саме етюди та їх структурно-логічна побудова закладена у послідовності опануванням технічною майстерністю з використанням фольклорної основи. Проспівати а потім зіграти у аналогічному викладі, є не простим завданням для скрипаля-початківця. Дидактична сторона, сприяє розвитку виконавської вправності на основі української пісні, а засобами передачі характеру твору слугують різноманітні мелодійні рефлексії.

Звичайно, увагу привертає гра смичком (нижня / верхня половина смичка, кінцем / серединою смичка, цілим смичком). Така тактика відображена у різних народних елементах. Прояв певного варіаційного елемента у поєднанні зі штриховим, постає етап шліфування та вдосконалення (№ 32, 35).

Окремого прояву надається виконанню у характері маршу. Серед таких – № 36 «Марш УПА», № 37 «За Україну», № 38 «За світ встали козаченьки», № 47 «Не сміє бути в нас страху» Тут чітко простежується штрих та його комбінація, гра смичком та вміння чистої інтонації (звукоутворення).

Комбіновані штрихи, засоби артикуляції та швидкість їх використання у належній послідовності зустрічаємо у українських народних піснях. А саме: № 42 «Дощик»; № 43 «На вулиці скрипка грає»; ; № 46 «Їхав козак за Дунай» (де штрихова видозміна теми переростає у елементи позиційної гри), № 51 «І шумить, і гуде», № 53 «Ой ти дівчино зарученая».

Гра подвійними нотами із частками певних видозмін ми зустрічаємо у № 45 «Ой на горі та женці жнуть», № 48 «Потой бік гора» (гра секстами із елементами підголосково-варіаційної поліфонічної манери). Здатність до

legato як пальцевого так і смичком варто шліфувати на № 50 «Ніч така місячна», № 52 «Як з Бережан до Кадри» Р. Купчинського.

Моделювання етюдів у народному стилі з використанням флажолетів та мелізматики, комбінованого штриха та повноти гри смичком зосереджено на № 55 «Ой заграйте музиченьки», № 56 «Верховино, світку ти наш» М. Устияновича. Позиційність та гра на закритих струнах простежується у № 63 «Зоре моя вечірняя», № 64 «Ой є в лісі калина»,

Продовжуючи тенденцію інструктивного матеріалу для скрипаля-початківця, нашу увагу привертає збірник етюдів для елементарного підрівня «100 перших кроків до майстерності» [63]. В основі збірки закладено наступні виконавські компоненти формування техніки юного скрипаля, зокрема – штрихів: «*detashe* в різних частинах смичка, *legato* на одній та різних струнах, *martele* до виконання сотійє та *spicato*, поєднання симетричних і несиметричних штрихів ... арпеджіо в етюдах, хроматизми, переходи в позиції, освоєння подвійних нот ...» [63, 3].

Наповненість художнього змісту торкається опанування низки виконавських штрихів на основі етюдів різного роду складності. Так, притаманними стають *detashe*, несиметричні штрихи, біглисть арпеджіато та підготовка до трелі, хроматизми, мартеле, переходи, *staccato* та міксування різних штрихів, подвійні ноти, вправи на розвиток біглості. Це дає можливість професійного змісту навчання з азів опанування мистецтвом гри та його наповненістю. Ще одним фактом постає поступовість, яка формує виконавський апарат скрипаля та дає можливість самостійно та творчо балансувати його розвиток у майбутньому. Саме гра етюдів «націлена на розвиток певних сценічних навичок та заснована на певній мелодико-ритмічній формулі» [22].

При активізації всестороннього розвитку скрипаля на початковому етапі навчання, розвивається стійкість слухо-моторної координації. У такому напрямку, вагомого значення має праця В. Стеценка «Методика навчання гри на скрипці» [32], у якій навчальний комплекс формування

виконаського апарату стає пріоритетом подальшого фахового розвитку. Відтак, «виховання всіх професійних навичок, повинно визначатися слуховим сприйняттям відповідних звуків, заради видобування яких ці навички відпрацьовуються» [32].

В опануванні кожного етюду чи інструктивної п'єси має бути закладено певне завдання, котре спрямоване на відпрацювання численних елементів. Серед важливих компонентів – чистота інтонування, відпрацювання ритму, рівне звучання, тембральне збагачення, штрихова лінія, тощо. Звичайне програвання – немає сенсу, а його монотонність не викличе відповідного ефекту. Тому у найпростіших елементах навчального процесу ми повинні пам'ятати про якість, та загально-творчу комунікацію за для результату. Таким чином, ключове призначення технічного матеріалу полягає у тому, щоб сприяти якомога швидкому і надійному засвоєнню ігрових навичок із подальшим художнім опанування репертуарного наслідування.

У цьому контексті варто пам'ятати «із перших кроків навчання, педагог повинен розвивати здатність в учня вміти слухати і чути своє виконання, своєчасно коригувати художньо-звукову і технічну сторони» [37, 91]. Тому варто пам'ятати, що потрібно рухатися «від слуху до руху, а не навпаки» [37, 91].

Відтак, правильне та синхроненн опанування на елементарному підрівні інструктивно-дидактичним матеріалом та певною реперутарною палітрою, сприяє якісному переходу до насупного етапу навчання. Після закіння елементарного рівня, учень має право вибору – чи зупинитися чи продовжити. Так, він має певне документальне засвідченн опанування азів музичного мистецтва та здобуті компетентності, знання, уміння та навички загального розвитку, що дає йому можливість вже іншими поглядами та розумінням сприймати навколишній світ.

Для поглибленого вивчення учень має право на подальший музичний розвиток. Це – середній базовий рівень початкової мистецької освіти з

музичного мистецтва початкового професійного спрямування [33]. Тут у повному обсязі розкривається індивідуум юного музиканта, а його розвиток носить елементи професійності та становлення азів прояву стійкості характеру. Майбутня координація творчо-виконавського процесу являється ключовим аспектом формотворення індивідууму.

ТНП базового рівня охоплює весь спектр напрацювання, який актуальний для навчальних потреб у закладах початкової мистецької освіти. Звичайно, дидактично-інструктивний матеріал посідає основу та проходить у фільтрі європейської композиторської школи. Так, українська композиторська школа має значні здобутки, але все ж не достатньо матеріалу для формування особистості музиканта-скрипаля. Тому у реаліях сучасності, не поодинокими здобутками постають власні методичні та композиторські взірці викладацьких діянь. Саме опираючись на власний досвід та виходячи із навчальних потреб, ряд викладачів-практиків поповнюють цей репертуарний інструктивно-дидактичний контент власними взірцями. Здебільшого – вони носять не друкований характер, але сприяють ефективному творчому розвитку.

Таким чином, інструктивно-дидактичний репертуарний доробок українських авторів постає ключовою фазою опанування творчим розвитком учня-скрипаля. Початковий етап навчання та формування музиканта у мистецькому середовищі відбувається у відповідності типовим навчальним програмам певного рівня.

Розділ 2.
СКРИПКОВИЙ РЕПЕРТУАР
У ЗАКЛАДАХ ПОЧАТКОВОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ
(кінець XX – XXI століття)

2.1. Репертуар учня-скрипаля на зламі століть

Парадигма репертуару для початкової мистецької освіти класу скрипки є не достатньо виствітена у наукових працях. Адже, цей контент певною мірою проходить повз дослідницький спектр наукової спільноти. Поодинокими є розвідки А. Мельник [23], І. Клибус [14], авторки роботи. У нашому контексті, варто звернути увагу на методичні рекомендації на прикладі «Дитячого альбому» для скрипки та фортепіано Л. Шукайло під упорядкування Л. Колуканової та А. Мельник [10].

До аналізу творів українських композиторів у скрипковому педагогічному репертуарі навчальних закладів звертається І. Буханець [7]. Підрозділ 1.3. спектрально розвиває грані феномену у робочих навчальних програмах різних навчальних закладів України у регіональному та різнорівневому процесах.

Однією із масштабних наукових платформ, постає дисертаційне дослідження І. Борух «Програмність в українській скрипковій музиці: історичний, соціокультурний і естетико-стильовий аспекти» [5].

У підрозділі 2.2. «Започаткування дитячого програмного репертуару для скрипки» [5, 102], мова іде про скрипкову творчість М. Лисенка («Елегія», «Сонце низенько», «Пряля») та Б. Кудрика («Малий скрипаль», «21 мелодія для 3-х скрипок»). Авторка пише «... п'єси Лисенка ... перші зразки українського дитячого програмного репертуару для скрипки та фортепіано» [5, 106].

У Розділі 3.3. «Дитячий репертуар для скрипки й фортепіано за часів УРСР» [5, 149], серед українських композиторів виділяються Н. Лапинський, О. Зноско-Боровський, Ян Фрейдлін, К. Стеценка.

Музика Лапинського традиційна для музичного сприйняття учнем-скрипалем («Пісня», «Колискова», «Коломийка»). Вона постає програмним забезпеченням навчального процесу ДМШ. Творчість О. Зноско-Боровського наповнена «Альбомом юного скрипаля» до якого входять п'єси «Веселий ранок», «На узліссі», «Ведмедик танцює», «Прогулянка», «Лялька», «Гра в м'ячик», «В похід!». За визначенням Борух, вони відносяться до «картинно-зображального та звуконаслідуваного модусів» [5, 151].

Сюїтний цикл Я. Фрейдлінга «Лісові картини», певною мірою відзеркалення доби рядянщини. Але, попри те, цікаве наповнення циклу є помітним у навчальних процесах. П'єси «Березовий гай», «Лісове чудовисько», «Туман над озером», «Грибний дощ» постають відображенням тяжіння до природи, її чудодійної сили для ефективного навчання та естетичного виховання учня у класі скрипки.

Розділ 4.2. «Сучасний програмний дитячий репертуар для скрипки й фортепіано» [5, 184] базується на висвітлені творчості сучасних українських композиторів Б. Шиптури, М. Волянського, Л. Шукайло.

Щодо Б. Шиптури, тут має місце його цикл з чотирьох п'єс «В літню пору», «Дзвіночки», «Колишися калинонько», «Ой селом, селом» написаних на основі віршованих рядків Марії Підгірянки. Цікавим елементом постає поєднання музики та слова через прочитання віршованих рядків під музику, сповнену почуттів та емоцій. Як зазначає І. Климбус «вірші закономірно перегукуються з музикою у жанровому плані ... а також у своїй мелодиці, риміці, виражальних і зображальних можливостях» [14, 132]. Водночас, цикл можна трактувати як сонатний, де «композитор майстерно диспонує інтонаціями, ритмами, ладогармонічними особливостями та способами тематичного розвитку, які походять від народної музики ...» [5, 187–188].

Дитяча музика М. Волянського («Танець купців» та «Український танець»), В. Подвали («Каламбур», «Задавака»), Б. Фільц («Веселі

жабенята», «Весняний романс»), О. Саратського (п'єси у джазовом стилі «Граємо джаз», «Блюз Їжака», «Нью-Орлеанська мазурка», «Джаз в Карпатах») постають надбанням скрипалів ДМШ щодо творчості українських композиторів.

Дитяча музика Л. Шукайло продовжує тенденцію програмності. Збірка «Десять п'єс для скрипки та фортепіано» наповнена різними творами, які відрізняються за жанром та характером. Для прикладу: «Балетна сцена», міксоване поєднання мелодичної побудови, роздільної паузи та артикуляційних прийомів; «Весняний дует», колоритна п'єса із поєднанням діалогу та тембральної насиченості. Серед інших п'єс циклу. вирізняється «Пасакалія», «Ой вербо, вербо», «Елегія», «Інтермецо», «Бурлеска».

Таким чином, п'єсам циклу притаманна мелодійність, яка скоординована композитором на розкриття творчого задуму та логістику музичного викладу. Звернення до програмності крізь призму власної ідентичності та емоційності, сприяє уніфікації фоновій стилізації та фольклорного начала. Цикл розрахований на поступовість «формування у молодших музикантів не тільки технічних навичок, а й на володіння ними, специфікою адекватного відворення образно-сислового змісту музики» [23, 112].

Музика М. Лисенка для скрипки та фортепіано, завжди актуальна у навчальному процесі різних рівнів. «Елегія» [43, 10–11] – п'єса-присвята Т. Шевченку, свого часу була обов'язковою на багатьох конкурсах, постає набанням виконавського репертуару старших класів та показом виконавської стійкості, розумінням роботи над звуком та мелізматиною. «Хвилина розчарування» [43, 12–13] – програмна кантиленна п'єса, де «важливо володіти різними прийомами звуковедення, технікою гри подвійних нот, акордів, штрихів ...» [43, 5].

Серія «Педагогічного репертуару для скрипки» [49] упорядкована З. Дашаком, В. Кирейком, О. Маніловим, В. Стеценком для дитячий

музичних шкіл ще у 60-х рр. минулого століття є актуальною і на зламі століть, та в репертуарній скарбниці сьогодення. Важливо відзначити, що в даній серії видань (і низці подібних) активна увага приділяється саме початковому етапу навчання та формування виконавського апарату учня-скрипаля. Якщо дивитися зі сторони типової навчальної програми для елементарного підрівня, то така серія має місце у навчальному процесі та розкриє палітру репертуару саме українських композиторів ХХ століття.

Низка випусків для 1 та 2 класу унаочнюють здобутки композиторського доробку. І тим самим, сприяють навчально-виховному процесу юного скрипаля на культуро-творчому плацдармі українського мистецтва. Музика М. Лисенка («Коза дереза»), К. Стеценка («Ой густий очерет», «Ой на горі жито», «Над річкою бережком»), Ст. Людкевича («Ой залітай, залітай»), М. Леонтовича («Ой з-за гори кам'яної») та ін. це надбання, що крізь призму часу залишається актуальним і затребуваним.

П'єси М. Леонтовича («Щедрик», «Гра в зайчика», «За городом качки пливуть»), М. Лисенка («Колискова»), С. Луканюка («Ластівка щебетушка», Полька, «Золота рибка»), несуть в собі український колорит, прививаючи любов до української пісні. Водочас, сприяють художньо-образній співгенеруючій складовій відтворення музичного тексту у відповідному звуко-артикуляційному та ритмічно-характерному співвідношенні.

Твори для 2 класу, збагачені певними штриховими та звуковим забарвленням, елементи володіння смичком та звуком носять більш стійкіший характер. Така палітра музики спотерігається у композиторському надбанні Д. Січинського («Ой піду я до гаю», «Ходить сорока», «Чи я тобі не казала»), Є. Козака («Рано-вранці»), Б. Лятошинського («Ой на горі, на горі»), О. Зноско-Боровського («Гра в м'ячик», «На узліссі», «На човнику») та ін. Головна жанрова приналежність – пісенність із чітко вираженою українською позицією та виховним аспектом на культуро-творчу парадигму.

Наша увага зосереджена на серії видань Журналу «Музична школа». Власне низка випусків присвячена репертуарному збагаченні учня-скрипаля, його різноманітності та педагогічній доцільності. Тут, музика українських композитрів вплетена у всесвітню павутину зарубіжних композиторів. Тим самим, класичній скрипковій музиці зарубіжних авторів приділена належна увага.

«Скрипка для початківців. Випуск 9» (2009) [52], носить дидактично-інструктивну мету опанування різнохарактерним репертуарним контентом. Українська музика скрипаля-початківця зосереджена на творах «Макдональдс» Ю. Шинкаренка та «Вальсі» О. Гончарука. Зарубіжне надбання музичних ескізів для художньо-образного контрасту наповнюється творчістю Ф. Мендельсона («Пісня без слів»), Т. Массона («Буги», «Світанок», «Порцелянова лялька»), Ж. Гайонета («Джазова балада»), С. Джопліна («Парад троянд»), Й. Баха («Арія») [52]. Така палітра музичного надбання сприяє художньому розвитку учня, розкритті його орієнтації у штрихах та елементарній техніці ведення смичка, тощо.

Видання «Скрипка для початківця. Випуск 10» (2009) [53] побудоване на музиці Е. Джонса. Його твори «Мурашки по шкірі», «Пригоди в курнику», «Острів в океані», «Бугі», «Чечітка», «Сурмач грає джаз» та ін., носять естрадно-джазовий характер і сприяють розвитку саме такого напрямку гри на скрипці. Серед інших, музика Ж. Люллі (Менует), Ф. Шопена («Сувенір»), Н. Паганіні (Арія), Ф. Шуберта («Колискова») та ін.

«Скрипка для початківців: 1-3 класи. Випуск 57» (2013) [54]. Взірці класичної музики, покликані сприяти розвитку навиків гри поліфонії (Г. Краузер «Арієта», В. Моцарт «Менует», Г. Телеман «Арія» та «Пастораль», Й. Гайдн «Два менуети», М. Гауптман «Анданте») на основі невеликих п'єс вдосконалювати техніку володіння смичком. Елементи великої форми присутні у творах Р. Хофмана «Скерцо», Е. Кронке

«Маленьке рондо», Я. Душека «Тема з варіаціями» Г. Краузера «Легка сонатина» та ін. [54].

Збірка «Скрипка для 2-3 класів» (2021) [51], скомпонована з творів українських та зарубіжних композиторів. П'єси різні за характером та музичними уподобаннями, відрізняються за музичною виразністю та принципами гри. Серед цього розмаїття, варто виокремити «Буре» Г. Генделя, «Вечірні мрії» Дж. Гьоселінга, «Експромт» Ф. Шуберта, «Колискова для рибки» О. Гончарука, «Менует» В. Моцарта, «Наввипередки» та «Баладу» Т. Массона і ін. [51]. Їхня художня цінність у різновекторному поєднанні педагогічно-виховного та артикуляційно-штрихового співвідношення.

«Скрипка 2-4 класи. Випуск 58» (2013) [50]. Збірник побудований на творах поліфонічного (помірного) характеру та великої форми. Серед першого, твори Г. Телемана («Дві арії»), Ф. Вольфарта («Романс»), К. Рейнеке («Серенада»). Щодо творів великої форми, варто назвати «Дитячу сонатину» Г. Краузера та «Маленьке рондо» А. Белл. Даний випуск розширяє горизонти і доповнюється низкою п'єс. Серед таких – Ф. Дюваль («Водоспад»), Х. Сітт («Вічний рух»), Г. Телемана («Полонез»), К. Рейнеке («Арлекін») та ін.

Цикл п'єс для скрипки 2-6 класів [62], включає українські народні пісні («Місяць на небі», «Сиджу я край віконечка»), ірландську народну пісню «Вітер» та Старовинну англійську баладу і жигу. Таке співвідношення різних жанрів дає можливість розширити горизонти сприйняття музичного матеріалу учнями-скрипалями, вивчати традиції інших народів і балансувати пісенну особливість та її виконавську манерність.

Варто пам'ятати, що увага упорядників нотних збірників, зосереджена на творах європейських композиторів. Тому, продовжуючи цю тенденцію, у збірнику фігурують твори композиторів-класиків. Серед

них: «Пісня таємничого саду» Р. Ловланда, Менует Л. Бокеріні, «Сициліана» Й. Баха, Мелодія А. Хасельманса та ін. [62].

Таким чином, реперитарна палітра учня-скрипаля у закладах початкової мистецької освіти ґрунтується на засадах академічної музики. Водночас, активна діяльність ведеться над розширенням горизонтів нотної літератури українських композитрів-класиків та митців сучасників. Активна увага прикута до елементарного підрівня навчання та виховання юних музикантів на взірцях музики європейських та українських композиторів.

2.2. Скрипкова музика сьогодення

Репертуарна політика завжди актуальна та затребувана, розкриваючи нові грані музики різних епох, стилів та жанрів сприяє утвердженню феномену у певному часопросторі. Відтак, оригінальна музика, перекладення та аранжування, формують сучасний контент репертуару для різних рівнях навчання та виховання музиканта. У цьому контексті вирізняється скрипковий доробок, який яскраво помічаємо у навчальних програмах закладів початкової мистецької освіти. Саме виховання юних скрипалів на засадах української скрипкової музики постає пріоритетним завданням сьогодення.

Серед певного кола дослідників репертуару учня-скрипаля варто назвати І. Борух. Репертуарні тенденції притаманні науковому пошуку А. Мельник [4], О. Гретчин, Є. Сіренко, І. Буханця [7], О. Гаргай та ін.

Однак, для всестороннього мистецького розвитку музиканта-початківця, постає пріоритетне завдання залучення юного покоління до сучасного, скомпонованого педагогами-практиками нотного матеріалу. Переслідуючи першочергово творчу складову та розвиток технічних умінь у процесі гри на скрипці, автори сучасного репертуару стараються розширити палітру художнього сприйняття та бачення художнього образу вже у самій назві твору та його структурному наповненні. Важливим фактором постає поетапне використання штрихової та динамічної шкали й контрастної динамічної складової.

У контексті нашого дослідження виділяється музика для дітей **Володимира Солонського**. Композитор пропонує низку творів («Гранатовий замок», «Містичний вальс», «Чайка кольору слонової кістки», «Флюгер», «Сон-трава», «Прогулянка гнома», Ноктюрн «Ніч», «Дорога до Непалу») для учнів старших класів під супровід фортепіано [59]. П'єси спрямовані на розвиток образно-художнього мислення юного скрипаля, розвиваючи увагу та координацію рук вирізняються технічно-динамічні фабули загального музичного розвитку.

В. Солонський звертається до початкуючих скрипалів, пропонуючи для їхнього творчого зростання збірку «Казковий світ музики» [58]. Цикл інструктивних п'єс («Колискова для матусі», «Гумореска», «Сумна Ельза», «Танок жука», «Колискова для ляльки», «Маленька танцівниця», «Продавець снів», «Колискова Аделаїди», «Пісня рудого kota», Вальс «Сніжинки») дає можливість сприймати музичну картину та її наповненість крізь призму буденності у різножанровій розмальовці вираженого спектру почуттів, емоцій та настрою.

Композиторка *Олена Соловійова* презентує скрипалю-початківцю свою збірку «Невимовні почуття» (2025) [57]. Особливістю до кожної п'єси постає як фортепіанний супровід, так і авторська фонограма (-) для дистанційного навчання. П'єси «Щастя у тобі», «Приреченість», «Безтурботність», «Щире здивування», «Елегантна ніжність», «Щирість чистої душі», «Взаємна симпатія» та ін. розкривають певну емоційну компоненту, а саме пояснення до кожного музичного взірця висвітлює епіграф авторки. Так, «твори ... відображають найтонші нюанси людських переживань, даруючи можливість поринути в атмосферу емоційного інтиму та вражаючих відчуттів» [57], зазначає композиторка на своєму youtube-каналі.

У доробку авторки, чітко простежується лінія забезпечення інструктивно-дидактичним матеріалом учня-скрипаля на елементарному підрівні під фонограму або живий фортепіанний супровід. Акцентується увага на збірниках «Малятам-скрипалятам» (Вип. 1, «На відкритих струнах»; Вип. 2 «Перший пальчик»; Вип. 3 «Другий і третій пальчик»), «Чарівний смичок», «Співаючі струни» та ін., маємо можливість апелювати до технічного розвитку та динамічного зростання музиканта-початківця [47]. Послідовність опанування грою на скрипці із чіткою позицією сучасної методичної складової, свідчить про неординарний підхід до запропонованого творчого пізнання музичної тканини.

Одним із останніх творів авторки, концертна п'єса «Гуцульський танець» для скрипки і фортепіано (2025). Музика твору динамічна, швидка і танцювальна. Вимагає від учня активізації уваги, володіння технікою на рівні автоматизму. Штрихи, їх різновиди і поєднання, мають місце і спрямовані та підкреслення характеру твору та його запальної експресії.

Приклад 1. *О. Соловійова «Гуцульський танець».*

Панораму оригінальної скрипкової музики українських авторів доповнює творчість *Алли Царенко*. Мисткиня вправно komponує збірку п'єс для юних скрипалів «Музична прогулянка» [61]. Наповнення збірки сягає творчості М. Демиденка («Ранкова прогулянка»), Й. Штрауса («Полька-Анна») та ін. у жанрі перекладення. Щодо оригінальних взірців, авторка пропонує п'єси «Ура, канікули!», «Мандруючий равлик», «Мрія». Оперуючи контрастами у динаміці та темпових співвідношеннях, композиторка використовує доволі широку амплітуду діапазону, звертаючи особливу увагу на звуковедення та положення смичка.

Наступну збірку «Крок до натхнення» [60], композиторка створює для учнів елементарного підрівня на основі авторської музики, обробки української народної пісні та творів композиторів-сучасників. Мелодика народного мелосу («Ой, є в лісі калина», «Ой ти, дівчино, зарученая», «Місяць на небі») поєднується у сплетінні чистоти взяття звуку та пальцевої гри із певною видозміною при грі смичком. Авторські п'єси («Пішохід», «Кумедний їжачок», «Сороконіжка», «Веселі бемольчики», «Дощик грає», «Весняний настрої») покликані на відпрацювання різних артикуляційних прийомів, штрихів та виконавських комбінацій

притаманних учневі. «Вальс» Ю. Шинкаренка та «Мрія» М. Демиденка покликані на шліфування штриха *legato* та розуміння при цьому ваги смичка й чистоти відтворення звукової барви.

Творча палітра скрипкової музики для дітей *Петра Омельчука*, директора Київського будинку композиторів України спрямована на подолання технічних труднощів та проблем із звукоутворенням. Збірник п'єс [48], становить певну поетапність формування юного скрипаля. Це вбачаємо у наповненості матеріалом. Спочатку, автор подає 7 вправ та 7 етюдів, на різні види технічних орнаментів, а вже після опанування певними виконавськими навиками пропонує оригінальні п'єси.

Назви п'єс, формує із певним акцентом на емоційний компонент, виховання стійкості характеру та подолання виконавського страху й боязні сцени. Палітра п'єс («До школи», «Стежинка», «Осінь», «Берізка», «Впертий віслучок», «Ванька-встанька», «Вербича й вітерець», «Обережний лелека», «Рідний край», «Притупування», «Місяць над озером», «Героям слава», «Вечір на ставку», «Веселий мандрівник» та ін.) становить художню цінність та розвиваючу основу для подальшого фахового формування особистості юного музиканта. Шкільна тематика переплітається із природними рефлексіями та постає розвиваючим компонентом художньо-образного мислення.

«Скрипкова абетка» (2025) [55] – хрестоматійне видання для учня-скрипаля на основі музики українських композиторів різних поколінь. Цінність збірника у його насиченості та різноманітності репертуарного напрацювання: жанр Концерту (Ж. Колодуб, О. Кравчук), поліфонічний жанр (Й. С. Бах «Арія», Л. Шукайло «Арія»); варіаційний жанр (Й. Гайдн «Варіації», Варіації на тему української народної пісні «Ой вербо, вербо» Л. Шукайло); сонатний жанр (Б. Кривопуст «Давай зіграємо сонату»).

Цикл оригінальних п'єс наповнений найрізноманітнішою музичною мовою композиторів різних за стильовими ознаками та музичними течіями. Серед творів: «Колискова малюка» та «Танок-веселунок»

Ю. Гомельської, «Граємо джаз» О. Саратського, «Потанцюємо» Ж. Колодуб, «Веснянка» В. Подвали, «Гуцульська мелодія» та «Ластівка-щебетушка» С. Луканюка, «Коломийка» та «Набридлива муха» Л. Шукайло та ін. [55].

Українська народна пісня стала ключовою фазою пізнання учнем-скрипалем фольклорної парадигми українського національного колориту. Різноманітність обробок та їх аранжувань, говорить про пріоритет народної пісні у навчанні та вихованні підростаючого покоління. Серед таких, варто назвати «Дрібушечки» (обр. Я. Степового), «Танцювала риба з раком» (обр. Ж. Колодуб), «Ой під вишнею», «Святий Миколай», «Щедрик», «Їхав козак за Дунай» (аранж. Б. Кривоуста), «Веселі дзвони» (аранж. О. Павлова), «Я коза ярая», «Подоляночка» (обр. Л. Ревуцького) та ін.

Автор використовуючи засоби музичної виразності, артикуляційні прийоми, штрихи та динамічну шкалу, спонукає учня-скрипаля до пошуку тембру та звучання певного твору у його характерній сутності. Саме характер, темп, чистота звукоутворення та послідовність передачі художньо-образного наповнення постають запорукою успішного протікання навчально-творчого процесу у класі скрипки в закладах початкової мистецької освіти.

Популярна сучасна композиторка *Аліна Бойко*, пропонує авторський внесок у репертуарну скарбницю учня-скрипаля. У своїй творчості, вона акцентує увагу на опрацюванні українських народних пісень, їхнє звучання у сучасному стильовому та художньо-образному забарвленні («Сіяв мужик жито», «Ходить кіт по горі», «Я в середу родилася», «Вже місяць сходить») [38].

Широкого педагогічного резонансу набули твори «Вальс»², «Скерцо», «Роздум»³, «Концертна мазурка», «Елегія моря», «Хабанера»⁴

² <https://www.youtube.com/watch?v=IBGE2PYi3SI>

³ https://www.youtube.com/watch?v=v2KA3G3IcgA&list=RDv2KA3G3IcgA&start_radio=1

для учнів старших класів. В основі творів покладено максимальне раціональне володіння смичком та його різновидами. Міксуванням при штрихових комбінаціях, стрибках, звукових барвах звучання музики та певної музичної колоборації, тощо.

Творчість *Івана Миськіва*, відомого сучасного композитра з Тернопільщини (м. Бережани), автора низки творів для баяна, ансамблю баяністів та оркестру народних інструментів є вкрай важливою для скрипкового надбання. Його скрипкова музика увінчана збірником «П'єси для скрипки та фортепіано» (2025) [46]. Структуризація авторського доробку розподілена на дві частини: музика для молодших класів; твори для учнів старших класів.

Їхня відмінність вирізняється наступним чином:

- в основі написання першої частини, лежить набір інструктивних п'єс побудованих на контрастах й темпово-ритмічній послідовності;
- в основі другої – концертні п'єси художньо-доцільного, технічно-динамічного та звуковиражального змісту.

Перша частина – постає зібранням п'єс, які на нашу думку умовно можна назвати «Дитячим альбомом». Автор орієнтується на художнє розуміння дидактичного матеріалу та його практичну цінність у вихованні учня-скрипаля. «Маленький вальс», «Колискова внучкові», «Струмочок», Коломийка (G⁵ та d⁶), Повільний вальс, «Відгомін старого замку», «Веселий скрипаль», «Вальс»⁷ [46, 3–32] – посідають вагоме місце у навчальному процесі.

Друга частина увібрала в себе Чотири Експромти⁸, у яких чітко простужється розвиток техніки та окрема увага акцентована на техніку оперування смичком, володіння штрихами та їх моделювання у процесі

⁴ https://www.youtube.com/watch?v=X1KRuJDkHEE&list=RDX1KRuJDkHEE&start_radio=1

⁵ https://www.youtube.com/watch?v=r0owK90U738&list=RDr0owK90U738&start_radio=1

⁶ https://www.youtube.com/watch?v=DZb70R_c2IE&list=RDDZb70R_c2IE&start_radio=1

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=Ogk-8-smn4k&list=RDOgk-8-smn4k&start_radio=1

⁸ https://www.youtube.com/watch?v=cZQ_Q6s8XAw&list=RDcZQ_Q6s8XAw&start_radio=1
https://www.youtube.com/watch?v=2oxUCZWU_O8&list=RD2oxUCZWU_O8&start_radio=1

виконання. Варто наголосити про гру подвійними нотами та їх поєднання зі стрибками та гамоподібними пасажами.

Приклад 2. І. Миськів. Експромт №3 (партия скрипки).

І. Миськів П'єси для скрипки і фортепіано

Violin **Експромт №3**

«Думка і коломийка» – твір, який має свою початкову версію для готово-виборного баяна. Сьогодні, автор адаптував його для скрипки та фортепіано. Думка – повільна, наспівно-кантиленна частина із хвилеподібним рухом динаміки та перекличками скрипки і фортепіано. Коломийка⁹ – танцювальна мініатюра із поступовим наростання темпу. Автор робить акцент на штрих *detashe* та його виконання виключно смичком, флажолети та певні мелізми виконуються природньо та не вимушено, між частинами коломийки (у формі куплетної побудови) пропонується відхилення (*ritenuto*) із проникненням у ритмічно-пульсуюче закінчення. *Coda* твору є ефектною, технічно не простою щодо виконання. Вимагає стрімких рухів смичком та ефективного акцентування.

Наступні п'єси «Новела», «Бережанка», «Ноктюрн», «Втрата», «Осінній листок», «Весняна пісня» та «На полонині»¹⁰ виступають концертними мініатюрами із чітко вираженою контрастністю та фольклорною складовою.

⁹ https://www.youtube.com/watch?v=cEP-HnwMjGM&list=RDcEP-HnwMjGM&start_radio=1
https://www.youtube.com/watch?v=S2wgU7oKgyg&list=RDS2wgU7oKgyg&start_radio=1

¹⁰ https://www.youtube.com/watch?v=ikU8lnaup80&list=RDikU8lnaup80&start_radio=1

Як композитор без спеціальної композиторської освіти але з великим багажем написаної оригінальної музики для різних інструментів, І. Миськів звертається до жанру Концерту. Власне Концерт, постає вершиною його творчості, і привносить оригінальний підхід до його творення.

Три Концерти для скрипки та фортепіано [44; 45]: Соль-мажор, Ре-мажор; ля-мінор унаочнюють доробок митця. Кожен опус складаються із трьох частин, де кожна частина, постає відображенням певного характеру композиторського письма та сторінки життя. Так, переслідуючи навчальну мету, автор розкриває глибину музичної мови притаманну дитячому сприйняттю, і тим самим зберігає структуру та форму твору. Концерти Миськіва, можуть використовуватися у формі камерних дуетів, адже їхня структура цьому відповідає. У музиці, відчувається стильове наслідування композитрів-класиків та екстраполяція до поєднання із фольклором. Композитор експериментує зі звуковим забарвленням, тим самим дає можливість творчо експериментувати і юному музиканту. Така сторона простежується у певній фольклорній площині, що мотивує та сприяє заглибленню у сутність художньо-образного переосмислення музики загалом.

Палітру сучасного репертуару для учня-скрипаля продовжує композиторський доробок *Олександра Іванька*, знаного баяніста з Чернігова. У його архіві ми знаходимо концертну мініатюру для скрипки та фортепіано «Happy Birthday» [41]. Твір технічно не простий, наповнений різними ритмічними елементами. Вимагає від виконавців синхронності та балансування у ритміно-метричному значенні. Учень-скрипаль повинен добре володіти технікою гри та чистотою інтонування й звуковидобування, що суттєво впливає на загальну картину виконавської інтерпретації.

Приклад 3. О. Іванько. «Happy Birthday».

У світлі сучасного репертуарного доробку для скрипки вирізняється музика *Сергія Гуріна*, гітариста, ансамбліста та композитора. У реаліях сьогодення, в час війни та постійних тривог, автор пише п'єсу під назвою «Ніч без тривог» для скрипки та фортепіано [39]. Презентація твору відбулась в рамках курсів підвищення кваліфікації з міжнародною участю у лютому 2024 року в стінах Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Твір наспіного характеру, де звукову фабулу потрібно видобувати веденням смичка та його відчуттям при зміні напрямку руху. Проведення та видозміна теми відбувається у трьох октавах. Особливість твору – звучання у третій октаві, де чистота звуку та внутрішня філіровка, вимагає від музиканта відчуття і проникнення у художній задум, прояв емоційної стійкості та максимальної інтонаційної чистоти звукоутворення. Контрастна динаміка додає особливості у інтонаційно-виразовому звучанні.

Приклад 4. С. Гурін «Ніч без тривог».

Таким чином, проведений екскурс в оригінальну музику сучасних українських авторів для учня-скрипаля закладів початкової мистецької освіти постає художнім надбанням виховного потенціалу майбутнього музиканта крізь призму елементарної виконавської складової у звуко-виразному та артикуляційно-динамічному аспектах формування індивідууму.

ВИСНОВКИ

У процесі нашого дослідження ми прийшли до наступних **висновків:**

1. Дослідницький феномен наукового осмислення сягає низки дисертаційних досліджень та окремих публікацій. Практикуючі викладачі (О. Агапова, Н. Коптенкова, М. Крук, В. Павлова, К. Завалко, О. Корінець, Н. Плахцінська, О. Павлов та ін.) на основі власного досвіду та можливості на практиці застосовувати новий репертуар, свої висновки моделюють у певні методичні дописи.

2. Навчальний процес у класі скрипки в закладах початкової мистецької освіти ведеться згідно Типових навчальних програм для елементарного підрівня та базового (середнього) рівня затверджених Державним науково-методичним центром змісту культурно-мистецької освіти. Послідовність опанування грою на скрипці із чіткою позицією сучасної методичної складової, свідчить про неординарний підхід до запропонованого творчого пізнання музичної тканини у репертуарному контексті. Нашу увагу привертає робочий зошит для елементарного підрівня «Скрипкові дива» (Укладач К. Скрипак), «Музична абетка для маленьких скрипалів» Н. Плахцінської, «Музична розмальовка» Н. Летнянки, «Етюди для скрипки на теми українських народних, дитячих та авторських пісень» для учнів 1-3 класів ДМШ О. Новицького та М. Сори, збірник етюдів «100 перших кроків до майстерності» та ін.

3. Реперуар учня-скрипаля на зламі століть вирізняє творчість Б. Шиптури (цикл із чотирьох п'єс «В літню пору», «Дзвіночки», «Колишися калинонько», «Ой селом, селом» написаних на основі віршованих рядків Марії Підгірянки), В. Подвали («Каламбур», «Задавака»), Б. Фільц («Веселі жабенята», «Весняний романс»), О. Саратського (п'єси у джазовом стилі «Граємо джаз», «Блюз Їжака», «Джаз в Карпатах»), Л. Шукайло (збірка «Десять п'єс для скрипки та фортепіано»). Цінними та компактними постають упорядкування серії

«Педагогічного репертуару для скрипки», «Скрипка для початківців», циклів п'єс для учня-скрипаля, тощо.

4. Скрипкова музика сьогодення представлена творчістю В. Солонського (збірка «Казковий світ музики», п'єси «Гранатовий замок», «Містичний вальс», «Флюгер», «Сон-трава, Ноктюрн, «Ніч» та ін.), О. Соловйової (збірки «Невимовні почуття», «Малятам-скрипалятам», «Чарівний смичок», «Співаючі струни», концертна п'єса «Гуцульський танець»), А. Царенко (збірка «Крок до натхнення»), П. Омельчука (збірник п'єс що включає вправи, етюди та ряд п'єс «До школи», «Стежинка», «Рідний край», «Місяць над озером», «Героям слава», «Вечір на ставку», «Веселий мандрівник» та ін.), А. Бойко («Вальс», «Скерцо», «Роздум», «Концертна мазурка», «Елегія моря», «Хабанера» та обробки народних пісень), І. Миськіва (Три Концерти для скрипки та фортепіано: Соль-мажор, Ре-мажор; ля-мінор; збірник «П'єси для скрипки та фортепіано» що складається із двох частин: для початківців («Маленький вальс», «Колискова внучкові», «Струмочок», «Відгомін старого замку», «Веселий скрипаль» та ін.) та старших класів (Чотири Експромти, «Думка і коломийка», «Ноктюрн», «Осінній листок», «Весняна пісня» та «На полонині»), О. Іванька («Happy Birthday»), С. Гуріна («Ніч без тривоги»), Хрестоматійним виданням «Скрипкова абетка» та ін.

Таким чином, сучасна парадигма скрипкового репертуару для закладів початкової мистецької освіти перебуває на стадії формування. Його напрацювання на даному етапі, свідчать про затребуваність такого контенту у соціокультурному надбанні сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Агапова О., Коптенкова Н. Твори великої форми для скрипки і фортепіано для молодших школярів. *Квінта*. 2017. № 11. С. 30–32.
2. Андрейко О. Виконавська культура скрипаля: теорія та методика формування: [монографія]. Львів: Галицька видавнича спілка, 2013. 298 с.
3. Асталаш Г. Скрипкова Соната «Post Scriptum» Валентина Сильвестрова в аспекті проблеми фортепіанної виразності. *Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство*. 2018. Вип. 30. № 1. С. 146–151.
4. Борух І. Програмність в українській скрипковій музиці: історичний, соціокультурний і естетико-стильовий аспекти: автореф. ... дис. канд. мистецтвозн.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Львів, 2020. 23 с.
5. Борух І. Програмність в українській скрипковій музиці: історичний, соціокультурний і естетико-стильовий аспекти: дис. ... канд. мистецтвозн.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Івано-Франківськ, 2019. 277 с.
6. Борух І. Скрипковий цикл Богдана Шиптура з епіграфами із поезії Марійки Підгірянки для дітей. *Музикознавчий універсум. Науковий збірник Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка*. Львів, 2019. Вип. 45. С. 248–257.
7. Буханець І. Скрипкові твори українських композиторів ХХ – ХХІ століть у концертному і педагогічному репертуарі виконавців: кваліфікац. робота на здобуття освіт. ступеня магістра. Рукопис. Суми, 2020. 96 с.
8. Волощук Ю. Жанрово-стильова палітра скрипкової музики композиторів Східної Галичини 20-30 років ХХ століття. *Музичне мистецтво і культура*. 2021. Вип. 32. Кн. 1. С. 44–57.
9. Грібіненко Ю. Темброва лексика камерних творів Є. Станковича. *Музичне мистецтво і культура*. 2021. Вип. 32. Кн. 2. С. 5–16.

10. Досвід взаємодії скриpkового і домрового виконавства на прикладі «Дитячого альбому» Людмили Шукайло для скрипки і фортепіано: метод. рекомендації. / [Укладачі Л. Колуканова, А. Мельник]. Київ, 2019. 41 с.
11. Єфіменко М. Скрипкова фантазія у творчості українських композиторів XIX – XXI століть. URL: file:///C:/Users/1/Downloads/Nzlnma_2017_40_16.pdf
12. Завалко К. Як вчити грати на скрипці трирічних дітей. *Квінта*. 2019. № 13. С. 24–27.
13. Заранський В. Український скрипковий концерт. Тенденції жанрово-стильової динаміки: автореф. дис. ... канд. мистецтвозн.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Київ, 2001. 19 с.
14. Климбус І. Скрипковий цикл Богдана Шиптура з епіграфами із поезії Марійки Підгірянки для дітей. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (1). С. 132–135.
15. Коляда Н. Соната для скрипки соло другої половини XX – початку XXI століття в аспекті взаємодії «композитор – виконавець»: наук. обґрунт. творч. мистець. проекту ... док. мист.: спец. 025 «Музичн мистецтво». Київ, 2022. 145 с.
16. Коптенкова Н. Етапи розвитку навичок ансамблевої гри в класі скрипки ДМШ. *Квінта*. 2016. № 10. С. 29–31.
17. Коптенкова Н. Підбір репертуару та його роль у формуванні виконавських навичок скрипаля. *Квінта*. 2015. № 9. С. 12–14.
18. Коптенкова Н. Як вчити грати на скрипці трирічних дітей. *Квінта*. 2018. № 12. С. 30–32.
19. Корінець О. Вправи з елементами казки, гри, фантазії в процесі початкового навчання гри на скрипці. *Квінта*. 2015. № 9. С. 15–20.
20. Корінець О. Робота над концертами О. Рідінга та Ф. Зайтца. *Квінта*. 2019. № 13. С. 28–31.

21. Крук М. Психоемоційні та фізіологічні фактори, що впливають на процес навчання гри на скрипці. *Квінта*. 2019. № 13. С. 10–15.
22. Мельник А. Етюди та каприси (каприччіо) в українській скрипковій мініатюрі URL: <https://intermusic.kh.ua/vypusk34/vyp34-Melnyk.pdf>
23. Мельник А. Скрипкова мініатюра в творчості Людмили Шукайло: особливості трактовки жанру. *Аспекти історичного музикознавства*. 2019. Вип. XVII. С. 102–115.
24. Мельник А. Тенденції жанрово-стильової динаміки української скрипкової мініатюри: дис. ... канд. мистецтвозн.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Харків, 2016. 261 с.
25. Миронова Н. Композиторська і виконавська співтворчість як комунікативна система у скрипковому мистецтві. *Українське музикознавство*. 2021. Вип. 47. С. 66–78.
26. Однолькіна М. Генеза та специфіка української скрипкової фантазії в контексті розвитку жанру: дис. ... канд. мистецтвозн.: спец. 17.00.03 «Музичне мистецтво». Львів 2020. 320 с.
27. Павлов О. Основні етапи професійного розвитку юного скрипаля у збірці «Скрипкова абетка». *Квінта*. 2016. № 10. С. 31–35.
28. Павлова В. Сценічний стрес: виникнення і подолання. *Квінта*. 2019. № 13. 16–19.
29. Плахцінська Н. Музична абетка для маленьких скрипалів: 1-2 кл.: навч. посіб. Партія скрипки. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 64 с.
30. Плахцінська Н. Розвиток образного мислення та становлення позиційної і штрихової техніки скрипаля-початківця у збірнику «Музична абетка для маленького скрипаля». *Квінта*. 2015. № 9. С. 21–28.
31. Репозиторарій Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти. URL: <http://arts-library.com.ua/simple->

[search?query=скрипка&sort_by=score&order=desc&rpp=10&etal=0&start=0](https://www.researchgate.net/publication/353111111/search?query=скрипка&sort_by=score&order=desc&rpp=10&etal=0&start=0)

32. Стеценко В. Методика навчання гри на скрипці. Київ: «Музична Україна», 1982. Ч. II. 120 с.
33. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ СКРИПКА» середнього (базового) підрівня початкової мистецької освіти з музичного мистецтва початкового професійного спрямування, інструментальні класи. Київ, 2021. 31 с.
34. Типова навчальна програма з навчальної дисципліни «Музичний інструмент скрипка» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Київ, 2019. 28 с.
35. Цепух І. Олександр Петрович Іванько – невідомі сторінки життя і творчості українського композитора романтичного постмодернізму. *Musical art and linguistic thesaurus of world culture: Ukraine's experience : Scientific monograph*. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2023. С. 265–286. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/305/8464/17661-1>
36. Шевченко Д. Довершена модель скрипаля-виконавця у культурному та музичному просторі епохи постмодерна: наук. обґрунт. тв. мист. проекту док. мист. 025 «Музичне мистецтво». Одеса, 2023. 166 с.
37. Шляхи вдосконалення педагогічної майстерності викладачів мистецьких шкіл в умовах трансформаційних викликів сьогодення: матеріали Обл. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Полтава, 21–22 трав. 2020): у 2 ч. Полтава: ПНПУ ім. В. Короленка, 2020. Ч. 2. 168 с.

НОТОГРАФІЯ

38. Бойко А. Твори для скрипки у супроводі фортепіано [Ноти]. Київ: Музична Україна, 2012. Вип. 1. 48 с.
39. Гурін С. Ніч без тривоги [Ноти]. *Архів автора. Рукопис*. 2024. 2 с.

40. Етюди для скрипки на теми українських народних, дитячих та авторських пісень: 1-3 класи ДМШ [Ноти] / [Укладачі О. Новицький, М. Сора]. Львів, 2018. 27 с.
41. Іванько О. «Happy Birthday» [Ноти]. URL: <https://ivankomusic.com/wp-content/uploads/2024/01/.pdf>
42. Летнянка Н. Музична розмальовка: зб. п'єс для скрипаля-початківця у супроводі фортепіано [Ноти]. Дрогобич, 2025. 32 с.
43. Лисенко М. Твори для скрипки, віолончелі та флейти (передрук із зібрань творів М. Лисенка в 20 томах у редакції Б. Лятошинського). [Ноти] / [Укладач Є. Биховська]. Харків, 2023. 89 с.
44. Миськів І. Два Концерти для скрипки і фортепіано [Ноти]. Тернопіль, 2024. 56 с.
45. Миськів І. Концерт ля-мінор для скрипки і фортепіано [Ноти]. Тернопіль, 2024. 40 с.
46. Миськів І. П'єси для скрипки і фортепіано: репертуар для учнів музичних закладів [Ноти]. Тернопіль: «Тайп», 2025. 88 с.
47. Музика Олени Соловйової. URL: <https://t.me/s/olenasoloviovacomposer>
48. Омельчук П. Музична школа [Ноти]. Київ: Менеджмент XXI, 2017. 40 с.
49. Педагогічний репертуар для скрипки: дитяча музична школа [Ноти]. Київ, 1960.
50. Скрипка 2-4 класи [Ноти]. *Журнал «Музична школа»*. 2013. Вип. 58. 56 с.
51. Скрипка для 2-3 класів [Ноти]. *Журнал «Музична школа»*. 2021. Вип. 11. 56 с.
52. Скрипка для початківців [Ноти]. *Журнал «Музична школа»*. 2009. Вип. 9. 56 с.
53. Скрипка для початківців [Ноти]. *Журнал «Музична школа»*. 2009. Вип. 10. 56 с.
54. Скрипка для початківців [Ноти]. *Журнал «Музична школа»*. 2013. Вип. 57. 56 с.

55. Скрипкова абетка [Ноти]. Київ: Музична Україна, 2025. 192 с.
56. Скрипкові дива: робочий зошит з навч. дисципл. «Музичний інструмент скрипка» для елементарного підрівня закладів початкових мистецької освіти [Ноти] / [Укладач К. Скрипак]. Київ, 2021. 31 с.
57. Соловійова О. Збірка «Невимовні відчуття» для скрипки в супроводі фортепіано + фонограми. URL:
https://www.youtube.com/playlist?list=PLDlck-gcoTV6zirUBMI9vv0EPYOA_gRvT
58. Солонський В. Казковий світ музики: зб. творів для скрипки у супроводі фортепіано (середній рівень) [Ноти]. [Б.В.], 2025. 38 с.
59. Солонський В. Скрипка у супроводі фортепіано: зб. оригінал. творів для старших класів [Ноти]. [Б.В.], 2025. 42 с.
60. Царенко А. Крок до натхнення: зб. п'єс для учнів елементарного підрівня початкової мистецької освіти [Ноти]. Київ, 2024. 38 с.
61. Царенко А. Музична прогулянка: зб. п'єс для юних скрипалів [Ноти]. Київ, 2019. 31 с.
62. Цикл п'єс для скрипки та арфи (фортепіано) для 2-6 класів [Ноти]. Журнал «Музична школа». 2015. Вип. 78. 40 с.
63. 100 перших кроків до майстерності: зб. етюдів для скрипалів елементарного підрівня початкової мист. освіти [Ноти] / [Укладачі Р. Годлевич, Р. Бучацька]. Київ, 2020. 70 с.